L. oli Sakala kõige põhjapoolsema, Pala jõeni ulatuva osa vanemaks. Tema järgi nimetati üht küla (*villa Lambiti*), samuti nimetatakse teda juhatajana Leole-nimelises linnas. Otsustades selle järgi, et Läti Henrik Viljandi linna piiramisel L.-t selle vanemate hulgas ei maini, paistab, et tema mõjukond ei ulatunud lõuna suunas Viljandini. — L. nimi esineb esmakordselt jutustuses 1211. a.-st, kus ta üheskoos ühe teise Sakala vanema, Memega öeldakse teinud retke lätlaste maale, et kätte tasuda selle eel käinud sakslaste sõjakäigu eest Viljandi maalinna vastu. L.-st kuuleme ainult kui sõdurist, kes võitleb oma rahva vabaduse eest, niihästi ida- kui läänepoolsete vaenlaste vastu. 1212. a. on ta ühes teiste eestlaste vanematega hävitamas Pihkvat, et tasuda venelastele nende retke eest Eestisse. Sakslaste ilmudes esineb ta meile ühena neid vanemaid, kes kõigest väest neid ja nende toodud usku vastustasid ja kelle õhutusel eestlased nende vastu pidasid ligi paarkümmend a. üliverist võitlust. Et L. oli kõige paindumatumaid sakslaste vastaseid, näeme mitte ainult ta tegudest, vaid ka Läti Henriku ilmsest vaenulisusest ta vastu, kuna see kroonik muid vanemaid võrdlemisi erapooletult, ainult mööda minnes mainib. L. ei võidelnud ainult oma rahva politilise vabaduse eest, vaid ka selle isade usundi eest. Nii surmab ta 1212. a. Sakalasse saadetud rahuliku preestri, kelle tööst ta nähtavasti arvas kahju olevat oma esivanemate usule. L. pidi end küll ka ise häda sunnil laskma ristida, selle järel kui ta oma linna Leolega 1215. a. oli sunnitud saksa väele alla andma ja koguni vangi viidi. L. vabanes ühes teiste vanematega saksa vangist varssi selle järel, kui sakslased harjunud kombel neilt nende pojad olid pantvangideks saanud, ei mõtelnud aga kaugeltki ristiusku jääda, vaid jätkas võitlust. Millist osa L. etendas järgnevate, 1215. ja 1216. a. võitluste aegu sakslaste vastu, meie kahjuks ei tea. Läti Henriku kroonikast kuuleme ainult, et neil aa. ulatusid sakslaste sõjakäigud, mis seni olid puudutanud peaasjalikult Lõuna-Eestit, juba põhjapoolseisse maakondadessegi, ja märkame, et nüüd nähtavasti hakkas eestlasile selguma, et see vaenlane ei mõtle teha ainult juhuslikke röövretki, nagu säärastega seni oldi harjunud teiste vaenlaste poolt, vaid tahab endale alla heita kõik eestlaste maakonnad. Nüüd hakati kõigis maakonnis aru saama, et sakslane oli kõigi nende ühine vaenlane, ja ühtlasi äratundmisele jõudma, et üksikult talle vastu panna ei suudeta. Seepeale kogunes 1217. a. Läti Henriku järgi L. kutsel sakslaste vastu esimest korda kogu Manner-Eestist ühine maleva Sakalasse ja astus siin madisepäeval, 21. IX avalikus väljalahingus neile vastu. Kuigi see esimene eestlaste ühine vastupanu-katse täiesti äpardus ja siin ühes paljude teistega ka L. ise langes, jääb ometi temale see au, et ta selle ühise ettevõtte algatajaks oli, tõendades seega, et ta omaaja eestlaste vanemate hulgas oli üks neid, kes mitte ainult oma algatusvõime ja visadusega olid isiklikult tublid, vaid kes ka laiemat silmaringi omasid ja üldist seisukorda teatava määrani oskasid hinnata. Niisugusena austame õigusega L.-t oma muistse rahvuskangelasena. L. on seejuures ainuke mees, keda me oma muistselt vabadus-ajalt austada teame, sest nii vähe kui temast teateid ongi, teame muist tolleaja eestlaste juhatajaist veel vähem. Sel põhjusel ongi mõnelt poolt hakatud L.-t pidama mingiks kuningataoliseks ainuvalitsejaks kogu Eestis sakslaste maaletungimise ajal. L. oli, nagu nägime, ainult ühe vähema ala, vahest kihelkonna vanemaks, nagu niisuguseid vanemaid eestlastel veel palju oli. Võitluse aegu sakslastega mängib L. silmapaistvat osa Eesti mandril igatahes 1217. a. ühise maleva kokkukutsumisega. Muidu põhineb aga asjaolu, et temast Läti Henriku kroonikast rohkem kuuleme kui teisist vanemaist, tõenäolikult ainult juhusel: et Henrik temast kui sakslasile kõige lähema eesti maakonna vanemast kõige enam teab. Kui võrdleme muidu seda osa, mida etendavad üksikud eesti maakonnad ja seda seisukorrast arusaamise määra, mida nad avaldavad vabadusvõitluse aegu, siis ei kuulu esimene koht mitte Sakalale, vaid liikuvale Saaremaa rahvale: need võtavad palju enam osa Üld-Eesti asjadest kui ühegi muu maaosa rahvas, aidates teisi (läänemaalasi, ugalasi jne.) või ka karistades mõnd maakonda (Järva), kui see alla heidab sakslasile. Seega pidi saarlaste juhatajail-vanemail olema ka vastavalt ettevõtlikkust ja avarat silmaringi, kuid need mehed olid kroonikule nähtavasti kauged ja võõrad.

Läti Henriku kroonika (ed. W. Arndt, *Scr. rer. Germ.* XXIII). — Vrdl. ka J. Luiga kirjutisi Lembitu kohta (E. Kirj. 1921).

H. M-a.

LENDER, Voldemar, omavalitsuse- ja seltskonnategelane, sünd. 18. II 1876 Tallinnas, õppis 1896—97 Peterburi ülikooli matemaatika osakonnas ja 1897—1902 tehnoloogia-instituudis, mille lõpetas I järgu diplomiga, töötas selle järel Tallinnas oma erialal. Kui 1904. a. Tallinna linnavalimistel eesti-vene blokk enamuse sai ning linnavalitsus peaasjalikult eestlastest moodustati, sai L. linnavolikogu liikmena linnanõunikuks, milleks jäi kuni 1906. a., olles vahepeal paar kuud vangistatud 1905. a. revolutsioonisündmuste pärast. 1906. a. kevadel valiti L.